

บทวิจารณ์หนังสือแปล (Book Review)

มนุษย์เรียนรู้ได้อย่างไร สมอง จิต ประสบการณ์ โรงเรียน (ฉบับขยายเนื้อหา)

How People Learn: Brain, Mind, *Experience* school: *Expanded Edition*

กวิสรา โชติวานิชย์เสถียร^{1*} ชุตินันท์ สุวรรณเกต¹ ธนภัทร ชัชวาลวิมล¹ พพิพัฒน์ พนิกรณ์¹
รชต อภิรักษ์นันท์ชัย¹ และ สลา สามิภักดิ์²

1* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

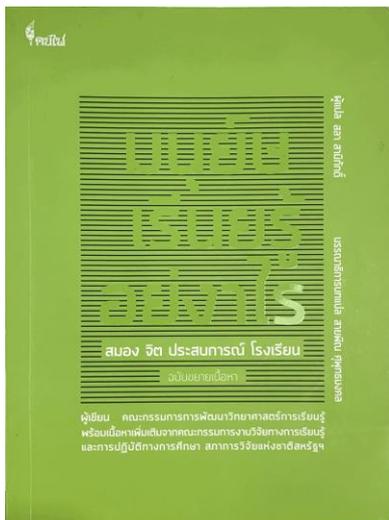
2 อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Gawisara Chotivanissatian, Chutipon Suwannaket, Tanapat Chatchawatwimol,
Phaphiphat phanikon, Ratchata Apiraknunchai, Sara Samipak

1* Master's Degree student in Science Education Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education,
Chulalongkorn University

2 Lecturer in the Department of Science Education Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education,
Chulalongkorn University

Received: June 19, 2024 / Revised: April 08, 2024/ Accepted: July 08, 2024

หนังสือมนุษย์เรียนรู้ได้อย่างไร สมอง จิต ประสบการณ์ โรงเรียน (ฉบับขยายเนื้อหา) แปลมาจากหนังสือ How People Learn: Brain, Mind, *Experience* school: *Expanded Edition* ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการการพัฒนานโยบายการศึกษาระดับปริญญาตรี พร้อมเนื้อหาเพิ่มเติมจากคณะกรรมการงานวิจัยทางการเรียนรู้และปฏิบัติการทางการศึกษา สภาการวิจัยแห่งสหรััฐฯ เรียบเรียงเป็นภาษาไทยโดย สลา สามิภักดิ์ จัดพิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 โดยมูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตย และการพัฒนาโครงการคอปไฟ (Committee on Developments in the Science of Learning, Commission on Behavioral and Social Sciences and Education, National Research Council, 2000/2020)

หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจการทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นคุณครูในโรงเรียน อาจารย์ในมหาวิทยาลัย นักการศึกษา หรือแม้กระทั่งนิสิตหรือนักศึกษาในคณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ที่กำลังเตรียมพร้อมก้าวไปสู่การเป็นครุมืออาชีพในอนาคต นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ ยังเหมาะสำหรับประชาชนทั่วไปที่สนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า “มนุษย์เรียนรู้ได้อย่างไร” โดยศึกษาผ่านแนวคิดสำคัญในการเรียนรู้ 3 ส่วน ได้แก่ การเรียนรู้ของผู้เรียน การเรียนรู้ของผู้สอน และอนาคตของศาสตร์การเรียนรู้

มนุษย์เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ในทุกช่วงวัย เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน เรียนรู้ในกระตือรือร้นต่าง ๆ รอบตัวผ่านการอ่าน หรือฟัง เรียนรู้ทำความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง เรียนรู้ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (เช่น หากปวดท้องขณะติดรถประจำทางอยู่จะทำเช่นไร) การเรียนรู้จึงเกิดได้ทุกที่ และไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในโรงเรียน ในชั้นเรียนเพียงเท่านั้น การเรียนรู้เกิดขึ้นตั้งแต่ตอนเราเกิดมาใหม่ ก่อนเข้าโรงเรียน และดำเนินต่อไป แม้หลังจากที่เราจบการศึกษา トラบเท่าที่เรายังมีชีวิตอยู่

การเรียนรู้ คืออะไรกันแน่ หากเราไม่ต้องเรียน เราก็รู้ได้?

หากชีวิต คือการเรียนรู้ การใช้ชีวิตในแต่ละวัน เอาตัวรอดได้ ก็คือการเรียนรู้ สำหรับมนุษย์เงินเดือน การตื่นขึ้นมา ทำงานทันเวลา คือ การรู้จักหน้าที่ของตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การรู้วิธีการสื่อสารความคิดของตนเองอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น การรู้ในอย่างแรก เป็นการรู้ข้อความ บทบาทหน้าที่ที่เราเองมักไม่ได้เป็นคนกำหนด ในขณะที่การรู้ในอย่างหลัง เป็นการที่เรารู้ด้วยตนเอง ผ่านการสังเกตวิธีการสื่อสารความคิดของคนอื่น ผ่านการลองผิดลองถูกกับสถานการณ์ต่าง ๆ ประสบการณ์จึงนำไปสู่แนวทางที่เหมาะสมกับตนเองและบริบทที่เฉพาะ

“การเรียนรู้” หรือ learning ที่กล่าวในบริบทการศึกษาในโรงเรียน และในหนังสือ “มนุษย์เรียนรู้ได้อย่างไร” จะหมายรวมทั้ง 1. การรู้ข้อมูลหนึ่ง แล้วจำได้ ปฏิบัติตามข้อมูลนั้น และ 2. การประมวลผลข้อมูลต่าง ๆ เกิดเป็นข้อมูลเฉพาะของตน ที่เรายึดถือปฏิบัติ

การกล่าวถึงว่า “มนุษย์เรียนรู้ได้อย่างไร” มีความซับซ้อนกว่าตัวอย่างที่กล่าวไปข้างต้น เนื่องจากหากขยายความให้ลึกต่อไปอีก จะพบว่าการทำสิ่งหนึ่งให้บรรลุผล จะประกอบไปด้วยทั้งการรู้จำได้ และการประมวลผล ควบคู่กันไปด้วย การไปทำงานทันเวลา อาจรวมไปถึงกระบวนการตัดสินใจว่าควรปฏิบัติอย่างไรกับสถานการณ์ในแต่ละวันที่ต่างออกไป เช่น หากตื่นขึ้นมาเวลา 7.45 น. แล้วเรารู้ว่างานจะเริ่มขึ้นอีก 15 นาที เราต้องมาคิด พิจารณาความเป็นไปได้ของแนวทางต่าง ๆ ก่อนตัดสินใจว่าจะทำอย่างไรในสถานการณ์ดังกล่าว

นั่นคือ “การเรียนรู้” เป็นทั้งกระบวนการ และผลลัพธ์ ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์

เป้าหมายตั้งต้นของสถานศึกษา จึงเกิดขึ้นมาเพื่อเร่งให้ผู้เรียน เกิดผลลัพธ์ปริมาณมาก ด้วยเวลาที่จำกัด ผ่านการจัดประสบการณ์ของครู (อาทิเช่น การถามคำถามชวนคิด กิจกรรมที่ให้ทำ สังเกต และลงข้อสรุป เป็นต้น) ที่ให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้น

ปัญหาสำคัญมากที่ท้าทายสังคมการศึกษาไทยปัจจุบัน คือ การให้ความสำคัญกับผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการ จะเห็นได้จากหลักสูตรของเรา ที่เน้นไปที่ข้อความรู้จำนวนมาก วิธีการประเมินและวิธีการสอนก็จะสัมพันธ์กับหลักสูตรคือ เป็นการประเมินข้อความรู้ผ่านบททดสอบ และการสอนที่เน้นจำข้อความรู้เหล่านั้นได้

หนังสือเล่มนี้จึงมาเตือนผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษา ผู้ปกครอง ให้หันกลับมาองธรรมชาติของการเรียนรู้ เป็นการขยายความขั้นตอนกระบวนการที่เกิดขึ้น หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ก่อนที่มนุษย์เราจะจำข้อมูลหนึ่ง ๆ ได้

โดยในส่วนแรกเป็นการขยายความการเรียนรู้ของผู้เรียน คำว่ากระบวนการ ถูกแปลงเป็นความสามารถของผู้เรียนในแต่ละระดับว่าการเรียนรู้ของมือใหม่เป็นอย่างไร และแตกต่างกับการเรียนรู้ของผู้เชี่ยวชาญอย่างไร หรือแม้แต่ตัวอย่างการเรียนรู้ที่เฉพาะว่านักเรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ในบริบทห้องเรียน ไปปรับใช้กับสถานการณ์นอกห้องเรียนได้อย่างไรบ้าง มีการอธิบายธรรมชาติและพัฒนาการของสมอง ซึ่งเป็นอวัยวะสำคัญในการคิด การรู้ และการจำได้ของมนุษย์ ว่ามีพัฒนาการอย่างไรในแต่ละช่วงวัย หรือช่วงวัยใดเหมาะสมกับการเรียนรู้สิ่งใดอย่างทรงประสิทธิภาพที่สุด

ในส่วนที่สอง หนังสือได้ขยายความกระบวนการเรียนรู้ของผู้สอน ว่าผู้สอนเองก็ต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อออกแบบสภาพแวดล้อมห้องเรียน ที่เอื้อประโยชน์กับนักเรียนสูงสุด โดยเน้นไปที่ปัจจัยที่ครูต้องหันมาพิจารณาเพื่อให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ อาทิเช่น วัฒนธรรมการตอบคำถามของนักเรียน ค่านิยมบรรทัดฐานทางสังคมที่ครูให้กับการเรียนรู้ สิ่งนี้จะส่งผลอย่างมากกับกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน หากครูให้ความสำคัญกับผลการเรียนสุดท้ายของนักเรียน มากกว่าขั้นตอนหรือวิธีการทำความเข้าใจของนักเรียน นักเรียนเองก็จะไม่ให้ความสำคัญกับความพยายามเรียนรู้สิ่งใหม่ และไม่มีความสุขไปกับความล้มเหลวระหว่างทาง เมื่อการทดลองไม่เห็นผลอย่างที่ตั้งใจไว้ เป็นต้น

ในส่วนที่สาม ได้เสนอวิจัยทางการศึกษาในอนาคตที่ไม่เพียงแค่ตอบคำถามว่ามนุษย์มีกระบวนการเรียนรู้อย่างไร แต่เป็นการศึกษาเพื่อผลักดันผู้เรียนให้สามารถก้าวข้ามขีดจำกัดของคนรุ่นก่อนด้วยการประยุกต์ใช้ความรู้ตลอดชีวิตที่ไม่จำกัดเพียงในห้องเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามยุคสมัยที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

กล่าวโดยสรุป หนังสือเล่มนี้ย้ำเตือนให้เราหันมาทบทวนพิจารณาสาระสำคัญ และเป้าหมายของการศึกษาอีกครั้ง ว่าการเรียนรู้ไม่ควรตั้งเป้าหมายไว้ที่ ผลลัพธ์ที่สำเร็จ ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพียงเท่านั้น หากแต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในนักเรียนแต่ละคนอาจจะแตกต่างหลากหลาย การเน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ กระบวนการเรียนรู้นี้อาจจะจับต้องไม่ได้ในเชิงรูปธรรมในห้องเรียน แต่เป็นสิ่งสำคัญมากที่เขาจะสามารถนำไปใช้ต่อกิจกรรมนอกห้องเรียน ในชีวิตจริงได้ เช่น เมตาคอกนิชัน หรือความสามารถในการติดตามความคิดของตนเอง ความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ความสามารถในการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และสื่อสารความคิดเห็นต่างออกไปอย่างสร้างสรรค์ การเข้าใจวัฒนธรรมไทยที่ส่งผลต่อการคิดการตัดสินใจในการเลือกสายอาชีพของตนเอง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือแปลมาจากภาษาอังกฤษ ซึ่งมีคำศัพท์เฉพาะทางการศึกษาเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้ที่สนใจศึกษาหนังสือเล่มนี้ให้เข้าใจได้อย่างถ่องแท้ ควรให้ความสำคัญกับความรู้พื้นฐานด้านศาสตร์การเรียนการสอน จิตวิทยาพื้นฐานสำหรับมนุษย์ จึงจะ

สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมของตัวผู้อ่านกับสาระที่หนังสือต้องการสื่อได้ เพื่อนำความรู้จากในหนังสือเล่มนี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน พัฒนาการเรียนรู้ของผู้สอน และพัฒนาการศึกษาต่อไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ท้ายสุด ปลายทางการเรียนรู้ของมนุษย์แต่ละคน ก็คือ การเข้าใจความคิด อารมณ์ความรู้สึก ร่างกายของตนเองอย่างลึกซึ้ง และใช้ชีวิตได้เต็มศักยภาพตามความชอบและถนัดของตน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมรอบข้างต่อไป และปลายทางนี้อาจไม่ได้ หมายถึง การสอบได้คะแนนเต็ม หรือการประกอบอาชีพที่สังคมให้คุณค่าสูง เพียงเท่านั้น

มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าในตนเอง และเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งในและนอกห้องเรียน

Reference

Committee on Developments in the Science of Learning, Commission on Behavioral and Social Sciences and Education, National Research Council. (2020). *How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School: Expanded Edition* (S, Samiphak, Trans.). Foundation for Democracy and Development Studies (Kobfai Publishing Project). (Original work published 2000).